

Sygn. akt I C 269/20

WYROK ZAOCZNY

1 *W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ*

Dnia 02 listopada 2020 r.

Sąd Rejonowy w Tczewie I Wydział Cywilny

Przewodniczący Sędzia Anna Ściepuro

po rozpoznaniu w dniu 02 listopada 2020 r. w Tczewie

na posiedzeniu niejawnym w trybie art. 339 §1 kpc

sprawy z powództwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B.

przeciwko M. L.

o zapłatę

oddala powództwo.

Sygn. akt I C 269/20

UZASADNIENIE

W dniu 30 października 2020 r. powód (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w B. wniósł pozew przeciwko M. L. o zapłatę kwoty 4.349,86 zł wraz z umownymi odsetkami za opóźnienie w wysokości dwukrotności odsetek ustawowych za opóźnienie od tej kwoty od dnia 16 października 2019 r. do dnia zapłaty oraz kosztami postępowania.

W uzasadnieniu pozwu podano, iż w dniu 05 września 2018 r. strony zawarły umowę pożyczki gotówkowej nr (...). Na zabezpieczenie zwrotu całego zadłużenia z tytułu tej umowy pozwana wystawiła weksel, podpisując jednocześnie deklarację wekslową, która określiła granice wypełnienia weksla. Pozwana zaakceptowała dołączony do umowy kalendarz spłat, a zatem zdawała sobie sprawę z wysokości swojego zobowiązania i terminów płatności rat. Mimo to pozwana nie wywiązała się ze swojego zobowiązania w sposób należyty. Dlatego też powód wypełnił weksel na kwotę 4.349,86 zł – która odpowiadała sumie pozostałych do zapłaty rat pożyczki oraz należnych odsetek – i pismem z dnia 15 września 2019 r. wezwał pozwaną do jego wykupu. Do dnia dzisiejszego pozwana nie dokonała spłaty.

Pozwana nie złożyła odpowiedzi na pozew ani nie zajęła stanowiska w sprawie.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 05 września 2018 r. pozwana M. L. zawarła z powodem (...) Spółką Akcyjną z siedzibą w B. umowę pożyczki nr (...) na warunkach nieznanych. Postanowień umowy nie sposób zweryfikować, gdyż w/w umowa nie została złożona jako dowód przez powoda.

Dla zabezpieczenia spłaty zobowiązania pozwana wystawiła weksel własny in blanco. W deklaracji wekslowej upoważniła powoda do tego, że w przypadku nieuregulowania należności z tytułu wyżej wskazanej umowy, będzie uprawniony wypełnić weksel na kwotę odpowiadającą wysokością zadłużenia, nie większą jednak niż 5.796 zł.

Pismem z dnia 15 września 2019 r. powód (...) S.A. wypowiedział pozwanej M. L. umowę pożyczki nr (...) i wezwał ją do wykupu weksla w terminie 30 dni. Jednocześnie pożyczkodawca wypełnił weksel na kwotę 4.349,86 zł, określając datę zapłaty na dzień 15 października 2019 r.

(dowody: przedstawiony weksel, kopia w aktach – k. 5; wypowiedzenie umowy – k. 6; deklaracja wekslowa – k. 8)

Sąd zważył, co następuje:

Stan faktyczny sprawy Sąd ustalił na podstawie dokumentów przedstawionych przez stronę powodową – tj. weksła, deklaracji wekslowej i pisma zawierającego wypowiedzenie umowy pożyczki. Wiarygodność i prawdziwość tych dokumentów nie została zakwestionowana przez drugą stronę, jak też nie budziła wątpliwości Sądu, mogły zatem stanowić podstawę ustaleń faktycznych w sprawie. Są to zarazem jedyne dowody złożone przez stronę powodową w całym postępowaniu.

Stwierdzić trzeba, że w związku z tym zakres ustalonych okoliczności faktycznych wynikających z przedłożonych przez powoda dokumentów jest mocno ograniczony, co nie pozwoliło na uwzględnienie żądania pozwu. O ile bowiem nie jest spornym, że strony zawarły umowę pożyczki zabezpieczoną wekslem własnym in blanco, o tyle brak możliwości zbadania treści stosunku podstawowego uniemożliwia Sądowi ocenę zasadności roszczenia, zwłaszcza w zakresie jego wysokości.

Przed omówieniem merytorycznym zagadnienia, trzeba się odnieść najpierw do faktu, że wydany wyrok jest wyrokiem zaocznym, co oznacza, że pozwany w toku procesu nie przedstawił swojego stanowiska w sprawie i nie zakwestionował twierdzeń powoda. Art. 339 § 1 k.p.c. stanowi, że Sąd może wydać wyrok zaoczny na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany w wyznaczonym terminie nie złożył odpowiedzi na pozew. W § 2 przywołanego artykułu wskazano, że w przypadku, o którym mowa w § 1, przyjmuje się za prawdziwe twierdzenia powoda o faktach zawarte w pozwie lub pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed posiedzeniem, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.

W doktrynie prawniczej podkreśla się, że skoro Sąd ma dokonywać oceny, czy twierdzenia powoda budzą uzasadnione wątpliwości, to zobowiązany on jest do krytycznego podejścia do tych twierdzeń (tak K. Piasecki, komentarz do art. 339 K.p.c. [w:] K. Piasecki, A. Marciniak (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. T. 1, Warszawa 2014). Ocena zgodności twierdzeń powoda z prawdą następuje na podstawie materiału procesowego znajdującego się w aktach sprawy, w szczególności na tle innych twierdzeń powoda. Takie ujęcie nie oznacza wszakże, że Sąd nie może powziąć wątpliwości co do twierdzeń powoda w świetle faktów powszechnie znanych albo znanych sądowi z urzędu (A. Jakubecki, Komentarz do art. 339 Kodeksu postępowania cywilnego [w:] H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1-366, LEX 2013). Należy również podkreślić, że kryterium dokonywanej przez Sąd oceny ma charakter subiektywny. Istotne znaczenie może mieć tu zatem doświadczenie życiowe oraz wiedza sędziego.

Uzasadnione wątpliwości powstaną w przypadku, kiedy twierdzenia powoda zawarte w pozwie odnośnie stanu faktycznego sprawy są ze sobą sprzeczne, nie zawierają pełnego stanu faktycznego pozwalającego na rozstrzygnięcie sprawy, albo wskazują na brak legitymacji procesowej powoda lub pozwanego. Uzasadnione wątpliwości muszą również powstać, gdy podane w pozwie okoliczności stają w sprzeczności z faktami powszechnie znanymi lub faktami znanymi sądowi z urzędu (A. Zieliński, komentarz do art. 339 K.p.c. [w:] A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska (red.), Kodeks postępowania cywilnego, Warszawa 2014).

Należy również odnotować, że w doktrynie i orzecznictwie podkreśla się, że niezależnie od ustalenia podstawy faktycznej, Sąd zawsze jest zobowiązany rozważyć, czy żądanie pozwu jest zasadne w świetle norm prawa materialnego. Negatywny wynik takiej analizy powoduje wydanie wyroku zaocznego oddalającego powództwo (por. m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 10 września 2013 r., sygn. I ACa 494/13; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 1972 r., sygn. III CRN 30/72; P. Telenga, Komentarz aktualizowany do art. 339 Kodeksu postępowania cywilnego [w:] A. Jakubecki (red.), Komentarz aktualizowany do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Lex 2013).

Wiadomym jest Sądowi z urzędu, że powód – jako przedsiębiorca zajmujący się udzielaniem pożyczek konsumentom na terenie całego kraju – na gruncie inicjowanych przez siebie spraw sądowych konsekwentnie unika okazywania formularzy umowy pożyczki. Z kolei w tej części spraw, w których formularze te zostały ujawnione – także prowadzonych przed sądem tutejszym, a nawet przez sędziego rozpoznającego tę sprawę - stwierdzano, że zawarte umowy pożyczki zawierają szereg klauzul niedozwolonych, nie wiążących konsumenta, w szczególności dotyczących kosztów okołopożyczkowych. Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, Sąd doszedł do przekonania, że wysunięte przez powoda żądanie, oparte na tym samym mechanizmie procesowym, budzi uzasadnione wątpliwości, w tym również w przedmiocie wysokości dochodzonej kwoty.

W treści pozwu powód wskazał, że wysunięte przez niego roszczenie ma swoje umocowanie w wekslu. W istocie cechą charakterystyczną weksla jest jego abstrakcyjność. Polega ona na oderwaniu weksla od stosunku podstawowego, co oznacza, że brak, nieważność lub wadliwość stosunku kauzalnego nie ma wpływu na ważność zobowiązania wekslowego. Przejawem abstrakcyjności weksla jest niedopuszczalność badania istnienia, ważności i wadliwości stosunku podstawowego (art. 17 prawa wekslowego), przy czym niedopuszczalność ta nie zależy od woli pozwanego. Powyższe jest generalną zasadą, od której przepisy prawa wekslowego przewidują jednak wyjątki. Abstrakcyjność weksla doznaje bowiem osłabienia w przypadku weksla niezupełnego w chwili wystawienia (weksla in blanco), wystawionego w celu zabezpieczenia zobowiązania ze stosunku podstawowego (tu konkretnie: umowy pożyczki). Taki weksel został wystawiony przez pozwanego w niniejszej sprawie, co wynika z treści pozwu i wypowiedzenia umowy pożyczki dołączonego do pozwu. Osłabienie abstrakcyjności weksla in blanco wyraża się w możliwości analizowania stanów faktycznych wynikających ze stosunku podstawowego, w szczególności tego, czy odpowiedzialność dłużnika w ramach stosunku wekslowego odpowiada rozmiarowi jego odpowiedzialności ze stosunku podstawowego. W ocenie Sądu w niniejszej sprawie dopuszczalna jest ocena, czy zobowiązanie wekslowe koreluje ze zobowiązaniem z umowy pożyczki.

Możliwość wysuwania przez wystawcę weksla zarzutów ze stosunku podstawowego wynika z treści art. 10 Prawa wekslowego. Stanowi on, że jeżeli weksel, niezupełny w chwili wystawienia, uzupełniony został niezgodnie z zawartym porozumieniem, nie można wobec posiadacza zasłaniać się zarzutem, że nie zastosowano się do tego porozumienia, chyba że posiadacz nabył weksel w złej wierze albo przy nabyciu dopuścił się rażącego niedbalstwa. Stanowisko, zgodnie z którym gwarancyjny weksel in blanco nie jest wekslem abstrakcyjnym aprobowane jest w orzecznictwie. W wyroku z dnia 18 listopada 1970 r. (sygn. I PR 407/70) Sąd Najwyższy stwierdził, że weksel gwarancyjny nie jest wekslem abstrakcyjnym, lecz wekslem gwarantującym wykonanie zobowiązania, w więc „kauzalnym”. Podobnie Sąd Apelacyjny w Katowicach w uzasadnieniu wyroku z dnia 04 listopada 1993 r. (sygn. ACr 607/93) stwierdził, że o ile zobowiązanie wekslowe ma charakter abstrakcyjny, czyli jest ono oderwane od swej podstawy prawnej (causa), o tyle ten abstrakcyjny charakter ulega osłabieniu w przypadku weksla niezupełnego. Sytuacja prawna dłużnika z weksla niezupełnego w chwili wystawienia kształtuje się różnie w zależności od tego, kto jest wierzycielem wekslowym. Jeżeli posiadaczem weksla jest pierwszy wierzyciel, wiąże go porozumienie zawarte z dłużnikiem. Podpisanie i wręczenie weksla in blanco oparte jest bowiem na zaufaniu do odbiorcy, który powinien wypełnić dokument zgodnie z zawartym porozumieniem. Uzasadnia to obronę wystawcy weksla, że weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem. Z uwagi na to, że w niniejszej sprawie pozwany wystawił powodowi weksel in blanco, ograniczenia z tego tytułu wynikające i znajdujące umocowanie w Prawie wekslowym, musiały zostać wzięte pod rozwagę.

Szczególną uwagę zwraca również art. 41 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim, zgodnie z którym dopuszczalne jest zabezpieczenie udzielonej pożyczki wekslem własnym bez możliwości indosowania. Celem tej regulacji jest ograniczenie ekonomicznych funkcji weksla wyłącznie do roli zabezpieczenia zobowiązania ze stosunku podstawowego, wykluczając możliwość przenoszenia wynikających z niego praw.

Mając powyższe na względzie należy przyjąć, że ustawodawca przesądził o dopuszczalności badania treści stosunku podstawowego w przypadku dochodzenia przez pierwszego wierzyciela należności z weksla in blanco przeciwko jego wystawcy.

Sąd rozstrzygający niniejszą sprawę stoi również na stanowisku, że istnieje możliwość badania przez Sąd stosunku podstawowego łączącego strony bez zarzutu pozwanego, tj. z urzędu.

Art. 232 zd. 2 k.p.c. stanowi, że Sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę. Zastosowanie przez Sąd wyżej wskazanej normy może nawet stać się obowiązkiem Sądu. Działanie takie znajdzie uzasadnienie w tych sytuacjach, w których ma to przeciwdziałać naruszeniu porządku prawnego, jak również wówczas, gdy obok interesu prywatnego występuje w sprawie interes publiczny, gdy zachodzi podejrzenie prowadzenia przez strony procesu fikcyjnego, gdy podmioty postępowania zachowują się sprzecznie z prawem oraz w sytuacji występowania w postępowaniu strony wyjątkowo nieporadnej a więc kiedy przemawia za tym zapobieżenie uchybieniu zasadzie równości, czyli równouprawnienia stron (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2007 r., sygn. IV CSK 346/06). W orzecznictwie podnosi się również, że w procesie na podstawie weksla Sąd może dopuścić dowody z urzędu oraz wziąć pod uwagę fakty znane Sądowi urzędowo także w zakresie ustalenia okoliczności przewidzianych w art. 17 Prawa wekslowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2015 r., sygn. III CSK 430/14).

W kontekście powyższego nie sposób pominąć faktu, że stosowana przez sądy polskie procedura cywilna musi pozostawać w zgodzie z prawem Unii Europejskiej, które w chwili obecnej stanowi integralną część polskiego porządku prawnego. Zgodnie z art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady nr 93/13/EWG z dnia 05 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, państwa członkowskie mają obowiązek zapobiegać sytuacjom, w których umowy zawierane z konsumentami zawierają nieuczciwe warunki, a w sytuacji zaistnienia takiego przypadku, państwa członkowskie stanowią, że nieuczciwe warunki istniejące w umowie konsumenckiej zawartej przez przedsiębiorcę nie będą wiązać konsumentów na warunkach określonych na mocy prawa krajowego. Zważywszy na charakter i znaczenie interesu publicznego, jaki stanowi ochrona konsumentów znajdujących się w słabszej pozycji względem przedsiębiorców, dyrektywa 93/13 zobowiązuje państwa członkowskie (co wynika z jej art. 7 ust. 1) do zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami. W tym celu do sądu krajowego należy wyłącznie i jedynie wykluczenie stosowania nieuczciwego warunku umownego, tak aby nie mógł on wywoływać wiążącego skutku wobec konsumenta. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości sąd krajowy jest zobowiązany do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowy wchodzące w zakres stosowania dyrektywy 93/13 mają nieuczciwy charakter, a także do tego, by dokonawszy takiego badania, zniwelować brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą, o ile sąd ów posiada niezbędne ku temu informacje dotyczące stanu prawnego i faktycznego (zob. wyroki TS: z dnia 21 kwietnia 2016 r., sygn. C-377/14; z dnia 21 grudnia 2016 r., sygn. C-154/15, C-307/15 i C-308/15). Skuteczna ochrona praw przyznanych konsumentowi w dyrektywie 93/13 może zostać zagwarantowana jedynie pod warunkiem, że krajowe prawo procesowe umożliwia kontrolę z urzędu potencjalnie nieuczciwych warunków umowy zobowiązaniowej. W postępowaniu głównym sąd krajowy nie jest w stanie zbadać potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków tej umowy tak długo, jak długo nie posiada w tym celu wiedzy o wszystkich elementach stanu faktycznego i prawnego. Art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 sprzeciwia się zatem takiej praktyce, w której Sąd wydaje rozstrzygnięcie uwzględniające żądanie pozwu w sytuacji, w której nie posiada wiedzy o wszystkich elementach stanu faktycznego i prawnego wynikających z umowy pożyczki, z której wypływa zobowiązanie (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 13 września 2018 r., sygn. C-176/17). Argumentację tę Sąd rozpoznający sprawę w pełni akceptuje i podziela.

Wracając do realiów niniejszej sprawy, należy jeszcze wskazać, że art. 29 ust. 1-3 ustawy o kredycie konsumenckim stanowi, że umowa o kredyt konsumencki powinna być zawarta w formie pisemnej, chyba że odrębne przepisy przewidują inną szczególną formę. Kredytodawca lub pośrednik kredytowy jest zobowiązany niezwłocznie doręczyć umowę konsumentowi. Umowa powinna być sformułowana w sposób jednoznaczny i zrozumiały. W sytuacji niedopełnienia obowiązku, o którym mowa w powyższym przepisie, ustawa o kredycie konsumenckim przewiduje w jej art. 45 tak zwaną sankcję kredytu darmowego polegającą na m.in. na możliwości zwrotu kredytu bez odsetek i innych kosztów kredytu. Sąd podziela te poglądy doktryny, które akcentują oparcie wykładni powołanego przepisu na argumentacji celowościowej i uznają, że sekcja kredytu darmowego powstaje z mocy prawa i powinna zostać wzięta przez Sąd pod uwagę z urzędu. Nie kwestionując zatem możliwości zabezpieczenia umowy pożyczki wekslem

własnym in blanco należy stwierdzić, że sam ustawodawca nakłada na przedsiębiorcę obowiązek jej zawarcia, co do zasady w formie pisemnej sankcjonując jej brak skutkami znacznie obniżającymi wysokość zaciągniętego przez konsumenta zobowiązania. Co godne podkreślenia, wprowadzenie do ustawy o kredycie konsumenckim szczególnego skutku naruszenia wymogu formalnego w postaci spisania umowy, wyłączyło na gruncie art. 29 ust. 1 ustawy rygor dowodowy pozwalając poznać zastrzeżoną w tym przepisie formę pisemną za ad eventum.

Zgodnie z art. 2351 k.p.c. we wniosku o przeprowadzenie dowodu strona jest obowiązana oznaczyć dowód w sposób umożliwiający przeprowadzenie go oraz wyszczególnić fakty, które mają zostać wykazane tym dowodem. Powód, reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika, nie przedstawił w formie pisemnej dowodu w postaci zawartej między stronami umowy pożyczki, ani nie stawił się na rozprawie. Pozwany także nie stawił się na rozprawie, jednakże jego niestawiennictwo nie zwalniało Sądu od zbadania treści łączącego strony stosunku zobowiązaniowego, tym bardziej, że nie był on reprezentowany przez fachowego pełnomocnika i jako konsument jest słabszą stroną umowy zawartej z przedsiębiorcą. Jak wynika z przytoczonych już uregulowań prawa europejskiego w zakresie ochrony konsumentów, zadaniem Sądu jest w szczególności konieczność zbadania nieuczciwych postanowień umownych w umowach zawieranych z konsumentami.

Nieokazanie przez powoda pisemnej umowy kredytu konsumenckiego całkowicie uniemożliwiło Sądowi zbadanie treści łączącego strony stosunku zobowiązaniowego, w tym w szczególności pod kątem ustalenia wysokości udzielonej pożyczki, jej kosztów, czasu trwania umowy, terminów i przyczyn jej wypowiedzenia - co miało istotny wpływ na ustalenie wymagalności przedmiotowego roszczenia, dodatkowych kosztów związanych z tą umową - rodzajem i wysokością odsetek (powód określił je pozwie jako dwukrotność odsetek ustawowych za opóźnienie, niemożliwym jednak było zbadanie, czy taka klauzula rzeczywiście w umowie się znalazła), prowizji, czy też z zasadami spłaty zobowiązania. W związku z powyższym Sąd został pozbawiony możliwości oceny zasadności roszczenia, w tym i tego, czy przedmiotowa umowa zawierała klauzule abuzywne. To z kolei aktywowało sankcję kredytu darmowego, określoną w art. 45 ustawy o kredycie konsumenckim. W takim przypadku strona pozwana jest obowiązana do zwrotu kredytu bez odsetek i innych kosztów kredytu należnych kredytodawcy. Oznacza to, że wyliczona przez powoda w pozwie suma zadłużenia pozwanego stała się nieaktualna, a dla ustalenia wysokości należnego powodowi roszczenia koniecznym stało się ponowne przeliczenie zobowiązania w oparciu o dokonane już przez stronę pozwaną wpłaty i kwotę udzielonej pożyczki.

Art. 6 k.c. stanowi, że ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Przepis ten formułuje podstawową zasadę rozkładu ciężaru dowodu w sporze cywilnym. Strona, która podnosi w procesie pewne okoliczności lub fakty, powodujące powstanie określonych skutków prawnych, zobowiązana jest te okoliczności lub fakty przed Sądem udowodnić. Odmienna regulacja powodowałaby bowiem powstanie niedopuszczalnej łatwości wywodzenia skutków prawnych z prostego powołania się na fakt bez potrzeby jego udowodnienia (zob. też T. Sokołowski, Komentarz do art. 6 Kodeksu cywilnego [w:] A. Kidyba (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, Lex 2009).

Jeżeli stronie nie uda się udowodnić okoliczności lub faktów przez nią powołanych, ponosi ona negatywne skutki procesowe, gdyż Sąd nie będzie opierał się na tych okolicznościach lub faktach w swoim rozstrzygnięciu (zob. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 2010 r. - IV CSK 25/10; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 marca 2011 r. - VI ACa 966/10).

Ponieważ na gruncie niniejszej sprawy powód świadomie uniemożliwił Sądowi ustalenie postanowień umowy pożyczki (w tym także zasad spłaty zobowiązania), jak też nie zaprezentował jakiegokolwiek historii spłat zadłużenia przez stronę pozwaną, należało stwierdzić, że na podstawie przedłożonych przez powoda dowodów niemożliwym było ustalenie wysokości należnego powodowi roszczenia.

W tym stanie rzeczy, na podstawie art. 29 ust. 1 w zw. z art. 45 ustawy o kredycie konsumenckim, art. 10 ustawy Prawo wekslowe, w oparciu o przepisy Dyrektywy Rady nr 93/13/EWG z dnia 05 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, mając na względzie art. 339 § 1 k.p.c., Sąd orzekł jak w sentencji wyroku.